

FRANCESCA
ALIERN
SABÓ MOLL

Notes de color

SABÓ MOLL

Primera edició: març del 2006

© del text: Francesca Aliern Pons
© d'aquesta edició: Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 84-9791-200-4

Dipòsit legal: B-11.225-2006

Notes de Color – 4

SABÓ MOLL

FRANCESCA ALIERN

Cossetània
EDICIONS

I

Estava de molt mala hòstia. Havia mort un gat que, a les tardes, solia endormiscar-se a sobre la barana que vorejava el pati de casa. Un tret al cap, sense encert, la qual cosa l'obligà a rematar-lo amb l'ajut d'una pala de ferro. Després, com un covard, va córrer embogit per amagar el petit cos pelut davall d'un magraner i el va cobrir amb fulles oblongues i seques del mateix arbre.

De fet, aquell animal, dòcil i àvid de carícies tendres —en lloc d'escopetades mortals—, mai no l'havia molestat. Ni tan sols formava part dels grups de felins famolencs que, amb tota l'astúcia del món, s'introduïen a les llars i ensumaven pels racons, fins a caçar algun ratolí descuidat o ser descoberts prop de la cuina, d'on eren expulsats a cops de granera i acompanyats per la cridòria d'alguna dona. Les cases i els carrers encara, després de transcorreguts onze anys en acabat de la guerra, eren plens d'estralls, veritables nius de rosegadors que es movien enmig de la brutícia i es reproduïen amb una celeritat esgarrifosa.

Mentre es rentava les mans per lliurar-se de les taques de sang del mix, va pensar que potser n'havia fet un gra massa, però aquella excitació nerviosa i malaltissa que mai no el deixava en pau, li feia cometre disbarats. Si hagués sigut més home, potser hauria descarregat la seua ira escridassant la dona, que l'embogia perquè li omplia el cap amb arguments i demandes de poc suc. Ella es mereixia una bona lliçó de punts. Però no era capaç de contradir-la i, per tant, s'havia acarnissat amb un ésser fràgil i menut, al qual no li donà cap opció de defensar-se o de córrer per cercar un lloc segur, on ningú el pogués molestar.

—Ai, Biel, Biel... —mussità tot fent-se la clenxa mentre es mirava a l'espill—. Ta mare, una bleada, sempre malalta. La teua dona, una ximpleta, que ni tan sols et donarà mai cap fill, i tu, que semblava que t'havies de menjar sencer el món, t'has quedat amo de la feina, rosegant ossos, mentre el teu germà, fent-se el guillat, es fot la molla.

Aquell monòleg a mitja veu enfront l'espill, que reflectia la seua fisonomia, era com una mena de retret a ell mateix. Res era com ho imaginà tantes vegades. El pare, a qui Déu va cridar feia ja un parell d'anys al seu costat per alliberar-lo de sofriments, sempre va ser un home molt raonable i primmirat. Venent unes petites finques de secà, va invertir els diners a donar-li una mica d'estudis, que bé sabia que ell no era cap borinot sense cervell. Tan prompte com una acadèmia va obrir les portes a Tortosa, en la qual els alumnes es podien formar com a comptables i escrivents, per tal de regir qualsevol oficina, l'home no li va regatejar ni una sola pesseta. Els seus anhels havien de fer-se realitat, que a ell no li agradava treballar la terra.

Després de comprar-li una bona bicicleta per al desplaçament diari, li va copejar l'esquena per tal d'animar-lo.

—Biel, fill, ací tens l'eina del teu futur —li va dir amb to amable i mostrant-li el velocípede—. Sé que és molt de sacrifici, però mai ningú no et regalarà res, així que t'ho has de guanyar a pols. Espanya canvia i Franco necessita persones amb bona formació, que sàpiguen on tenen la mà dreta. Segueix el meu consell i deixa't festejar pels falangistes, com has fet fins ara. Ells i el Generalíssim duen les regnes d'aquest país. Ja saps què diu el refrany: “Quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija”. Si arribes a ser un cap seu, mai no et mancarà feina de la bona. Manaràs i t'hauran d'obeir més de quatre que ara comencen a aixecar el cap. La gent d'esquerres han canviat de camisa a pressa feta i volen passar-nos la mà per la cara, a natros, que sempre hem sigut defensors de l'ordre i la moral. Però ja ens coneixen els qui manen, que sempre hem estat al mateix lloc.

Son pare, amb aquells ullets estirats com si fossen els d'un oriental, la cara rodona i el cos corbat pel reuma, amb les seues paraules manava més que aconsellava. Insistia, perquè acceptés com a lògiques aquelles determinacions llargament rumiades, que ell considerava de sentit comú.

—Biel —repetia amb una dolçor quasi apegalosa—, per a tu els estudis i per a ton germà la casa gran i l'hort, que ja saps que el pobre no hi és tot i hem de millorar-lo. Ja trobarem un bon mitger per portar-li la terra, així no li faltará menjar i algun duro a la butxaca, que el pobre mai no podrà valer-se per ell mateix. Ja sé que en el futur acabareu vivint tots en aquesta casa, però, ara per ara, li

pertoca la millora que li hem atorgat. Si tu te n'anesses d'aquest món abans que el Joaquim, vés a saber què faria la teua dona amb aquest desgraciat sense enteniment. Cal protegir-lo, fill. Sé que ho entens, que ets un home de principis. Vinga, la setmana que ve començaràs a anar a Tortosa. En començar el curs, viatjarem amb el tren, perquè la primera cosa que hem de fer és comprar els llibres i tot allò que et puga fer falta. Després, hauràs de desplaçar-te amb bicicleta.

Així que es va quedar sec com una banya pedalejant matí i tarda per aquella carretera atrotinada durant tres anys; patint fred, calor, aguantant ventades o pluges que el sobtaven fent camí. Cansat que les rodes de la bicicleta es desinflaven per culpa d'una punxada, fins havia après a taponar els diminuts porus per on fugia l'aire amb pegots de goma.

Tants de patiments per, finalment, aconseguir ser comptable d'una petita empresa de sabó i refinament de morca —aquell solatge que podia fins a donar-li mal de cap. Potser sí que l'amo era un vell decrèpit que acabaria venent-li el negoci, però, de moment, ell no era altra cosa que un subordinat que havia de prendre més paciència que un burro vell.

Mentrestant, son germà vivia sol a la casa de l'hort i es passava les hores mortes sota una figuera, escoltant música o els "partes" de notícies nacionals amb un aparell de ràdio que li va regalar el pare abans de morir.

Son pare, mai no va poder amagar la predilecció que sentia per Joaquim, trastornat a causa dels deliris de grandesa que li van aparèixer de ben jove. Assegut a sobre una cadira de braços, assajava els discursos que dirigiria

al poble quan fos alcalde. Una vareta de canya americana, polida de tant fregar-la, descansava a sobre els seus genolls. Quan sortia d'aquell espai, que era el seu regne imaginari, s'emportava la verga sota el braç i feia voltes i més voltes pels carrers, alhora que prenia nota de tot el que faria en arribar al poder municipal. Sempre ben vestit, amb roba marcida, però neta. Tenia aire de galant de cine, un poc escardalenc, però de bona figura. Igualment que el Quixot, s'havia enamorat d'una Dulcinea imaginària, a qui sempre anomenava i enaltia amb paraules fervoroses. Encara que la seua ment fos una olla de grills, el Joaquim era inofensiu, gens violent, amb menys malícia que un xiquet. Però el pare li va llegar l'hort, que valia milers de duros i que estava situat a les parets del poble, ben resguardat per un petit mur que suportava tanques de ferro punxenc. El pare, per tal d'emparar-lo, l'hi va llegar amb totes les garanties, perquè ningú no li pogués alterar la intimitat. La casa...!, el Biel no hi volia pensar, en la casa; era cent vegades millor que la que ell habitava; a més, com que el Joaquim era boig i no podia fer-se càrrec de la mare, aquesta vivia amb ell i la Isabel, la seua dona.

Amb les mans seques després d'haver-se-les ensabonat unes quantes vegades, es va palpar les galtes i el front. Aixecant les celles per mirar-se a l'espill a si mateix de fit a fit als ulls, interiorment, s'anava dient que era un home ben plantat, que agradava a les dones, però que es va casar amb la que més li convenia —no amb l'encertada. Una bona hereva, destinada a tindre cura d'un oncle ric i solter que a la seua mort li llegaria tots els seus béns. L'oncle Fermí, però, que en acabar-se la guerra va cedir a l'atractiu del nacionalcatolicisme, revocà el primer

testament i, amb el més estricte secret, en va redactar un altre, en el qual designava l'Església hereva universal de totes les seues possessions.

L'excusa d'aquella decisió constava en els folis que va llegir el notari. Un penediment tardà de certs actes comesos durant la guerra, en perdre la consciència entre el bé i el mal (va delatar un parell de miserables pastors), el va fer canviar d'opinió. Els creia correus dels republicans. Tenia la seguretats que espiaven els moviments dels nacionals a la zona, per donar-los a saber als comandaments que resistien a l'empareda de les muntanyes. Els dos cabrers van ser empresonats i van desaparèixer, al cap de pocs dies, sense deixar rastre. I l'oncle Fermí, pres d'un rampell de mala consciència, va voler netejar aquella nafra i assegurar-se misses diàries per al seu descans etern. "Com si les pregàries fossen lleixiu per blanquejar l'ànima! Quin home més desagraït i mesquí!", es deia el Biel.

Així es va esvaïr el somni d'un futur benestant. Ja era casat amb la Isabel en el moment que va esclatar la gran decepció. Des d'aquell moment va haver d'aprendre a suportar-la. Exigent i malcarada, sempre descontenta, amb unes aspiracions insolents, el treia sempre de polleguera.

—Carregat i a la vora del camí, verd o agre —li va dir sa mare en assabentar-se que l'oncle Fermí no li havia deixat ni un ral—. Per a aquesta càrrega, no feien falta albardes.

No era estrany que les dos dones es portessen malament; es faltaven al respecte sovint, sempre embrancades en una lluita aferrissada. Tampoc no era cap cosa rara que, quan la mare va caure postrada al llit, víctima d'una feridura, la Isabel la tractés força malament quan eren a

soles; la netejava només de tant en tant, sense perdre gaire temps a donar-li de menjar. La mare, però, tampoc no es mereixia gaire cosa més per part seua, perquè va ser ella qui influí en la decisió del pare que el Joaquim quedés amo i senyor d'una de les propietats més envejades del poble.

El Biel es va tornar a remirar a l'espill. Potser sí, era un home guapo, agradós per a les dones. Sempre polit i amb bona roba al damunt; de veres que feia un pam de goig. Al despatx de la saboneria semblava un senyor. Tenia per a ell sol un bon escriptori amb telèfon i una cadira giratòria ben còmoda. Semblava un director de banca. Quan anava de viatge a altres poblacions per tal de comprar morca, tothom es pensava que ell era l'amo de la indústria. Mai no se li va ocórrer desmentir l'error. El pobre fabricant, Ramon Miralles Reverter, era massa vell per moure's d'un lloc a l'altre utilitzant els serveis d'aquells autobusos atrotinats i els que oferia Renfe, trens plens de fum i carbonissa que sempre arribaven amb retard. El senyor Ramon ja no tenia edat per a aquestes coses i, com que a ell li tenia plena confiança, preferia quedar-se a la petita nau de la fàbrica turmentant el Josep, el pràctic que portava a terme el procés del sabó.

Des dels 14 anys, el Josep no havia fet altra cosa que refinar morca i elaborar aquella pasta tova, que deixava assecar convenientment i després la tallava en trossos uniformes i gairebé bonics. Pura artesanía. Havia assajat l'elaboració de pastilles de sabó perfumat amb molt d'èxit. Es venien a les millors botigues de la comarca, embolicades amb un paper de colors fins, amb el nom registrat de Jardín del Edén. Quasi que les comandes havien superat

la producció, per la qual cosa el senyor Ramon pensava d'emportar-se un aprenent a la fàbrica perquè ajudés el voluntariós Josep.

D'ençà que havien encetat una altra dècada, les dones tornaven a tindre bona cura del seu aspecte, com si amb una mica de perfum i cosmètica barata, poguessen deixar en l'oblit els rostres demacrats per la fam que la guerra va sembrar per tot el territori nacional. I ni la fam, ni la pobresa, ni les llargues malalties, s'havien pogut eradicar encara.

* * *

Amb tots aquells pensaments, la mala consciència per haver mort el mix s'havia anat esvaint. Era una tarda de diumenge del mes de setembre. La Isabel se n'havia anat al cine amb la seua germana. Adorava veure pel·lícules americanes protagonitzades per galans ben plantats, llars de somni, luxe i romanticisme. La pobra era tan babaua...! Ell, per alleujar-la una mica, s'havia quedat a casa per tindre cura de sa mare, postrada al llit, perquè ni tan sols es mantenia assossegada un minut a sobre el balancí. El seu cos baldat queia cap a una banda o l'altra, amb sofriment —bé que se li veia al rostre. I com que al damunt del matalàs semblava que res li feia mal, van optar per deixar-la reposar allí, encara que a la Isabel li donava massa feina. Només per moure-la i rentar llançols i draps amarats de pixum, en tenia un fart.

La tarda era solejada. Els carrols de raïm penjaven dels gruixuts sarments de la parra que quasi cobria el pati. Falta molt poc perquè poguessen adquirir el grau de maduresa adient per acontentar el paladar més escrupolós.

Un moscatell pur; ja ho sabien bé les abelles, que acudien a vols per gaudir d'aquella dolçor insuperable. Es van veure obligats a cobrir amb bosses els penjolls daurats per preservar-los de la voracitat d'aquelles alades remoroses. Si no ho haguessen fet, no haurien pogut tastar-ne ni un sol gra. Regalar-ne un bon plat a qui s'ho mereixia, per al Biel era un veritable orgull, perquè no tothom tenia al seu abast una fruita tan dolça i exquisida com aquella. Don Miguel, el metge, no sabia com agrair-los l'obsequi. Li feia un goig indescriptible rebre una plàtera, a vessar, d'un raïm de tanta qualitat. Però amb totes les visites que li feia a la mare, a qualsevol hora del dia, tot era poc per pagar-li aquells favors que no tenien preu.

Amb molta cura s'apropà a la cambra de la mare. Dormia, i deixava anar a l'aire un rogal feble, sense ànsia, tranquil —que res tenia a veure amb el que precedeix a la mort.

—La pobreta descansa —va murmurar ell en un to quasi inaudible—. Tant de bo morís així, sense sofriment, entre somnis. Ja va patir prou el pare per ella. Allò va ser insuportable, veritablement esgarriós.

I de mica en mica, procurant no fer soroll, va anar apropant-se al balcó. El carrer era desert. Només se sentien unes quantes veus llunyanes de xiquets que no disposaven de diners suficients per pagar-se l'entrada al cinema. La veritable ànsia que el movia, però, era vigilar la casa que hi havia enfront de la seua.

Una vegada que va tindre unes raons amb un home a la saboneria, aquest li va dir que era dolent i covard, envejós, pobre d'esperit, traïdor, insatisfet i que sempre fracassaria en tot el que emprengués, perquè el triomf dels altres

el posava malalt. Enfurismat com estava, encara s'atreví a dir-li que acabaria malament, perquè no podria sofrir que, a pesar de cometre les baixeses més denigrants per introduir-se dins el poder del poble, estava condemnat a no moure's de la saboneria, i que veuria com, a la llarga, aquesta seria engolida pels canvis dels nous temps.

Quan pensava en aquelles paraules, pròpies d'una gitana llegidora del futur als solcs del palmell de les mans, li entraven esgarrifances; perquè en el seu comportament quotidià s'esdevenien coses força estranyes. Qualsevol contratemps, l'auge d'algun veí, els moviments socials, quasi inexistent, els prometedors avenços dels qui ho van perdre tot en la guerra i que amb molt d'esforç tornaven a enlairar-se, el descomponien i el posaven malalt. Ell sabia que allò només tenia un nom: enveja i poca empenta per intentar obrir una empresa pròpia. Com que era incapaç d'assumir-ho, els nervis se'l menjaven. Començava a suar com un ase i l'estómac se li convertia en un cargol que, minsament, però amb dolor, el turmentava.

De mica en mica s'apropà al canyís que cobria la portalada del balcó. Feia massa bona tarda per emmarcar la malícia que començava a esgarrapar-li l'ànima. La sang s'accelerava ben de pressa per les seues venes. Com n'era, de malvada, la vida! Allí, enfront mateix de casa seua, hi vivia Josepa la Borda, anomenada així perquè els Tous la van traure de la borderia, l'adoptaren i li donaren tracte de filla. Quant l'estimaven aquells pobres vells, de qui ella tenia una cura exquisida!

Ell, l'havia rondat, perquè era força guapa i agradosa de tracte. Però abans d'enredar-se amb aquella relació, va sorgir la Isabel, amb el reclam de l'herència del seu oncle.

La il·lusió va donar pas a l'interès. Amb els diners d'aquell avar que no va cedir mai res a ningú, fins que es va trastocar i ho va llegar tot a l'Església, hauria pogut muntar-se un bon negoci. Ser amo, no criat. Però el vell va fer figa quan ningú menys s'ho esperava, i va aconseguir allargar el somriure i els queixals àvids del rector de poble. Els béns es van volatilitzar, però la Isabel, en canvi, es va quedar al seu costat, malhumorada i a tota hora insatisfeta, amb una tendència desmesurada per engreixar-se.

Allí al davant, la Josepa, estava més guapa que mai. A pesar que havia tingut tres criatures, conservava una figura esvelta, de moviments gràcils. Sempre amb la rialla a la boca, tenia paraules amables per a tothom. Janot, el seu home, va tindre tota la fortuna del món, i això que pertanyia a una família de rojos. Va anar a lluitar al front de l'Ebre amb la lleva del Biberó. En caure presoner a mans dels nacionals i acabada la guerra, el van obligar, com a tota la lleva, a complir el servei militar, que es va perllongar cinc anys, inacabables i mesquins. Però ningú no li va buscar les pessigolles, al Janot, i això que ho van intentar —atès el caire rogenic de la seua família. El xic, però, segons asseguraven els documents que van donar-li junt amb la llicència, no tenia les mans tacades de sang i, durant aquells anys de milícia, havia mostrat un comportament irreprotxable. Tan prompte com es va assentar de nou al poble, no va perdre de vista la Josepa. El nuviatge va ser ràpid i molt més el fet de fixar la data de la boda. Se'ls veia a la cara, l'enamorament mutu; no ho podien amagar encara que s'hi esforcessen. El festeig a molts els semblà escandalós, ja que la parella passejava pel poble agafada de bracet. Cap parella no ho feia abans de ser

beneïda al peu de l'altar. El Janot, però, tenia aquelles sortides, gestos quasi senyorial, d'acurada educació. La Josepa es mostrava encantada de rebre aquelles atencions, per les quals sospiraven totes les núvies del poble.

Ell no ho hauria fet allò, perquè els escàndols no servien per a res. Tot i que interiorment es moria de ganes d'acariciar el braç delicat de la Josepa, tan guapa i plena de vida, tan natural, amb aquells clots graciosos i petits que se li formaven a les galtes quan reia... Que tararot va ser de deixar-la escapar! Com a excusa, es deia que els temps eren molt difícils, que calia fer el que fos per surar i tirar endavant. Era una forma de consolar-se absurda, però no se li ocorria res més. Només tenia al cap aquella mena de corcó que no el deixava viure, que el feia mirar amb deler la casa que tenia davant, per tal de descobrir-hi qualsevol moviment.

La Josepa segur que també era al cine. I si no havia pogut pagar les entrades per a tota la família, era ben feliç passejant amb el seu home i els fills. Potser eren a la vora del riu, pescant amb el salabre; al Janot li agradava força traure madrilles i oferir-les als xiquets, que, en veure-les moure dins la xarxa, esclataven a xisclar i riure fins que la mare els deia que ja n'hi havia prou.

En comparar la seua existència miserable amb la d'aquella xica a qui va desdenyar, perquè no era cap hereva, se li posaven els pèls de punta. Potser la Josepa es va venjar de la seua mesquinesa dient coses com aquestes a les seues amigues: "Mai no m'embolicaria, amb un home així. Sembla que necessita d'algú per dirigir-li la vida. Només m'agradava ballar amb ell, perquè en sap molt.

Ja ho sabeu, quan l'orquestra tocava una peça d'Antonio Machín, al Biel li faltava temps per vindre'm a buscar.”

Aquells comentaris van arribar a la seua oïda i li van caure com una coça de cavall a la boca de l'estómac. Amb tot, renuncià a trobar-la per fer-li aclariments sobre el que es deia pel poble i no li tornà mot. De seguida es casà amb la Isabel i, per obligar-se a oblidar, deixà de dirigir-li la paraula a la Josepa. Però quan s'assabentà que ella anava passejant de bracet del Janot i el capellà havia pronunciat a la trona la primera amonestació envers el seu immediat casament, va tindre un rampell d'ira.

—Ja ho pagaràs, això, bacona —va bramular com un bou cec de fúria—. Només soc bo per ballar peces de Machín? Quina poca vergonya! Que poc em coneixes!

A l'acabament del llarg rosari de lamentacions, va esclatar en un plor ronc i agònic. Era el dolor d'una pèrdua que mai, fins que ell no es va veure derrotat, va tindre cap mena de consistència.